

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MANTIQUIY FIKRLASH
QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAVJUD HOLATI

Ummatkulova Sayyora Shovkatovna

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: *ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda olib borilgan ilmiy va amaliy ishlar haqida so'z boradi.*

Kalit so'z: *mantiq, fikr, qobiliyat, rivojlanish, empirik.*

Annotation: *this article will talk about the scientific and practical work carried out in the formation of students' logical thinking skills in elementary education classes.*

Keyword: *logic, thought, ability, Development, empirical.*

Kirish. Ta'lim tizimimiz bugungi kunda jadal rivojlanib bormoqda. Davlatimiz tomonidan rivojlangan mamalakatlarining ta'lim tizimi chuqur o'rganilib, o'zimizga xos va mos qilinib tadbiiq qilinmoqda. Bu tajribalarning asosiy negizini boshlang'ich sinf o'quvchilari tashkil etadi. Bu jarayonda eng asosiy urg'u bolalarning mantiqiy fikrlash qobiliyatiga qaratilmoqda.

Zamonaviy boshlang'ich ta'lim darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda Yurtboshimiz tomonidan ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Biz buni Prezidentimizning "MATEMATIKA SOHASIDAGI TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA ILMIY-TADQIQOTLARNI RIVOJLANTIRISH CHORATADBIRLARI TO'G'RISIDA" 4708-sonli 2020-yil 7-maydagi qarorlaridan ham bilishimiz mumkin.

Keyingi yillarda yurtimizda aniq fanlarga bo'lgan talab ortib bormoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlashi, tafakkuri, mustaqillik malakalari dolzarb bo'lib bormoqda. Bu sohada bir qancha amaliy va ilmiy ishlar amalga oshirilmoqda.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlashidagi individual farqlarni tahlil qilishga bag'ishlangan eng muhim tadqiqotlar 60-yillarda N. A. Menchinskaya boshchiligidagi olimlar guruhi tomonidan o'tkazildi. Ularning asarlarida fikrlash bilimlarni o'zlashtirish, o'rganish, ya'ni o'rganish qobiliyati kontekstida ko'rib chiqilgan. O'rganish aqliy rivojlanish bilan chambarchas bog'liq edi: aqliy operatsiyalarning shakllanishi, ongning xususiyatlari (moslashuvchanlik, faollik, mustaqillik), aniq va mavhum faoliyat turlarining nisbati bilan bog'liq.

Yosh o'quvchilarning aqliy rivojlanishning ko'rsatilgan xususiyatlariga ko'ra farqlari G. P. Antonova (1968) tomonidan ko'p yillik bo'ylama tadqiqotlar mavzusi bo'lgan. Ushbu tadqiqot uch yil davomida boshlang'ich maktab o'quvchilarini jalb qildi, ularga o'quv materiallari (xususan, boshlang'ich matematika materiallari) va o'quv bo'lmagan materiallar asosida qurilgan muammolarni hal qilish taklif qilindi. Tadqiqotlar shuni tasdiqladiki, ta'limning boshida vazifalarni bajarish natijasida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish darajasi bo'yicha uch guruhga (yuqori, o'rta va past) bo'lingan bolalar keyingi o'quv yillarida ham tegishli guruhda o'z o'rnini saqlab qolishgan. Ushbu tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maxsus

tashkil etilgan ishlarsiz, boshlang'ich maktab o'quvchilarining fikrlash xususiyatlari bo'yicha individual farqlari ancha barqaror.

Bola maktabga kirganda, L. S. Vygotskiyning fikriga ko'ra, uning ta'lim jarayonida shakllanadigan tushunchalari, ularning assimilyatsiyasi ta'rifni kiritish orqali erishiladigan tushunchaning muhim xususiyatlarini anglashdan boshlanishi bilan tavsiflanadi. Ushbu ongda Vygotskiy o'ziga xos xususiyatlarni ko'rdi.

U muhim xususiyatlarni ochib berishdan boshlanadigan tushunchalarni shakllantirish yo'lini "yuqoridan pastga", ya'ni ta'rifdan haqiqiy narsalarga chaqirdi. U haqiqiy narsalardan belgilarga yo'lni "pastdan yuqoriga" deb belgilab, uni kundalik tushunchalarni shakllantirishga xos deb hisoblagan. Tushunchalarni o'zlashtirish sifati bolaning tushunchalar o'rtasidagi munosabatni o'rnatish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Ilmiy tushunchalarni shakllantirish yo'lining afzalligi L. S. Vygotskiy bu yo'l bolaga kelajakda o'zboshimchalik bilan va ongli ravishda kontseptsiya bilan ishlashga imkon berishini ko'rdi.

Boshlang'ich maktab o'quvchilarining nazariy va empirik tafakkurini qilingan barcha tadqiqotlarda olingan natijalarni tahlil qilish ushbu yoshdagi bolalar tafakkuridagi farqlar dinamikasini quyidagicha tasniflashga imkon beradi. Nazariy usulda muammolarni hal qiladigan o'quvchilar soni birinchi sinfdan uchinchi sinfgacha ko'payadi. Bu shuni anglatadiki, ularning "empiriklari" ning bir qismi "nazariyotchilar" ga aylanadi, shuning uchun bu parametrdagi farqlar juda harakatchan. Ammo "empiriklar" bolalarining qolgan qismi bu yoshdagi bu farq barqaror ekanligini ko'rsatadi. Shuni ta'kidlash kerakki, hatto ikkinchisida ham, maqsadli o'qitish natijasida aqliy faoliyat sifati sezilarli darajada oshdi. Shunday qilib, boshlang'ich maktab o'quvchilarining fikrlash tadqiqotining ko'rib chiqilayotgan yo'nalishi natijalari farqlar dinamikasining murakkab rasmini aks ettiradi. Boshlang'ich maktabda o'qish davomida fikrlash turini o'zgartirmaydigan o'quvchilarning bir qismi va yoshga qarab fikrlash turini o'zgartiradigan bolalarning bir qismi mavjud.

Xorijiy tadqiqotchilar J. Piaget, J. Kagan va N. Kagan (1970), D. Shtaynis (1973), Adams (1972) va boshqalar. Ushbu tadqiqotlar tahlili ta'limning bolalar tafakkurini rivojlantirishga ta'siri muammosini hal qilishda turli xil yondashuvlar mavjudligini ko'rsatdi. Ammo ishlarning katta qismida ta'kidlanishicha, aqliy faoliyatni takomillashtirish mukammal strategiyada o'qitish, bolalarga ularning ma'nosini tushuntirish bilan muammolarni hal qilishning mukammal usullarini o'rgatish orqali osonlashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vygotskiy L. S. 6 jildda to'plangan asarlar. T 4. Bolalar psixologiyasi-M.: Pedagogika, 1984. 432 s.

2. Ummatkulova, S. S., & Xo'jaboyeva, Z. S. Q. (2022). Matematika darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlashlarini shakllantirish. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(3), 1406-1419.

3. Abdikhadirovna, U. D. (2022). Possibilities of improving the methodology of preparing primary class students for the international assessment program based on digital technologies (example of pirls). *Innovation in the modern education system*, 3(25), 159-163.
4. Esipova Nadejda Dmitrievna “Kichik maktab o'quvchilarida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish” dissertatsiya. 2001-y